

TÜRKİYE 'DE YAŞAYAN GÖÇMEN SURİYELİ ANNELERİN ÇOCUK EĞİTİMİ YETERLİLİĞİ DÜZEYLERİNİN FARKLI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ*

Oğuz EMRE**, Ayşegül ULUTAŞ***, Mine AYANOĞLU****, Cihangir KAÇMAZ*****

Özet

Bir çocuğun gelişiminde çocuğun bulunduğu çevre ve aile faktörü önemli bir yere sahiptir. Çocuğun gelişiminde anne önemli yere sahiptir. Annelik ile ilgili olarak sorumlulukları uygun şekilde gerçekleştirme ve organize etme yeteneği ebeveyn yeterliliği olarak tanımlanmaktadır. Ebeveynin çocuğun bakım ve yetiştirilmesiyle ilgili sorumlulukları sahip olduğu kapasitesi, inançları yargıları ve kendi kültürüne göre değişiklik göstermektedir. Bu araştırmada çocuğu 5-12 yaş aralığında olan Türkiye 'de yaşayan göçmen Suriyeli annelerin çocuk eğitimi yeterliliği düzeylerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın evrenini Mardin ilinde yaşayan Suriyeli anneler oluştururken, Türkçe okuryazar ve çalışmaya katılmaya istekli olan anneler içerisinde seçkisiz örnekleme yöntemiyle seçilen 130 anne araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri "Genel Bilgi Formu" ve "Çocuk Eğitimi Yeterliliği Ölçeği (ÇEYÖ)" aracılığıyla toplanmıştır. Araştırmadan elde edilen veriler SPSS 24.0 paket programı ile değerlendirilmiş olup, verilerin analizinde tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve Tukey HSD testi kullanılmıştır. Araştırma sonuçları, annelerin çocuk eğitimi yeterliğinin annelerin yaşına ve çocuğun kaldığı kişilere göre farklılaşmadığını ortaya koymuştur. Anne eğitim durumu değişkenine göre çocuğu tanıma ve çocuğu yönlendirme alt boyut puan ortalamalarında ve çocuk sayısı değişkenine göre ise çocuğu geliştirme alt boyut puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu saptanmıştır ($p<0,05$).

Anahtar Kelimeler: Çocuk Eğitimi, Suriyeli anneler, Göçmen çocuklar

EXAMINATION OF THE CHILD EDUCATION ADEQUACY LEVELS OF SYRIAN REFUGEE MOTHERS LIVING IN TURKEY

Abstract

The environment of the child and the family factor play an important role in the development of a child. The mother has an important place in the development of the child. The ability to properly carry out and organize responsibilities in relation to motherhood is defined as parental

* Bu çalışma, 23-25 Ağustos tarihlerinde düzenlenen 2. Uluslararası Mardin Artuklu Bilimsel Araştırmalar Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

** Dr. Öğr. , İnönü Üniversitesi, Malatya, Türkiye, oguz.emre@inonu.edu.tr, Orcid id: 0000-0001-6819-3151

*** Doç. Dr., İnönü Üniversitesi, Malatya, Türkiye, aysegul.ulutas@inonu.edu.tr, Orcid id: 0000-0002-6497-6534

**** Öğr. Gör., M. Artuklu Üniversitesi, Mardin, Türkiye, minekidir@hotmail.com, Orcid id: 0000-0002-5602-4752

***** Öğr. Gör., Bingöl Üniversitesi, Bingöl, Türkiye, kacmaz@bingol.edu.tr, Orcid id: 0000-0003-0649-5254

competence. The parent's responsibilities to care and upbringing the child depend on their capacity, beliefs, judgments and culture she has. In this study, it is aimed to examine the child education adequacy levels of Syrian mothers living in Turkey, whose children are between the ages of 5-12, in terms of different variables. The study's universe was created by Syrian mothers living in Mardin province, while 130 mothers selected by selective sampling from Turkish literate mothers who were willing to participate in the study constitute the sample of the research. The data of the study was collected through "General Information Form" and "Child Education Proficiency Scale (CEPS)". The data obtained from the study were evaluated with SPSS 24.0 package program and one-way analysis of variance (ANOVA) and Tukey HSD test were used for data analysis. The results of the study revealed that mothers' educational competence did not differ according to the age of the mothers and the people with whom the child was staying. According to the maternal education status variable, it was determined that there was a statistically significant difference in the child's development sub-dimension score averages and the child's development sub-dimension score averages according to the child's recognition and child orientation sub-dimension score averages ($p < 0.05$).

Key words: Children's education, Syrian mothers, Migrant children

GİRİŞ

Göç etmek zorunda kalan bireyleri etkileyen birçok etken bulunmaktadır. Bunlar göç öncesi, göç sırası ve göç sonrası etken olarak gruplanmaktadır. Bireylerin göç ettikleri ülkelerde maruz bırakıldıkları travmatik olaylardan birçoğunu, akrabalarından ve sevdiklerinden ayrı kalma ve geride bıraktıkları şeyler göç öncesi faktörleri oluşturmaktadır. Göç esnasında yaşanan durumlar, ölümler, göç etme hali, şiddete maruz kalma, yetersiz ve sağlıklı beslenme, sağlık, zor yaşam koşulları gibi etkenler meydana gelirken; göç edilen yere adapte olma, sosyal hizmetlerden faydalanma, ayrımcılık ve sosyal dışlanma, dil sıkıntısı, eğitim hizmetlerine ulaşma gibi süreçler ise göç sonrası etmenleri oluşturmaktadır (Measham ve diğerleri, 2014).

Göçmen bireylerin, özellikle kadınların ve annelerin psikolojik sağlığını olumsuz etkileyen en önemli nedenlerden biri sosyal yalnızlıktır (Renzaho ve Oldroyd, 2014). Çinli, Afrikalı, Afgan, Lübnanlı, Suriyeli, Iraklı ve Ürdünlü göçmen annelerin katılımıyla yapılan çalışmada, göçmen annelerin sosyal yalnızlık yaşadığını ve bu yalnızlığın en büyük sebebininse ailesiz olmalarından kaynaklandığını saptamıştır. Yalnızlığın başka bir sebebi de yetersiz dil, konuşamama, kendini ifade edememeye bağlı arkadaş edinememe olarak tanımlanmıştır. Bunun ile birlikte; Kore, Vietnam, Filipinler gibi Asya toplumlarında, özellikle kadınlar çocuklarını yetiştirirken eşinin ailesi ile birlikte yaşamaktadır. Böylelikle göç etmek durumunda kaldığında bebeği olan anneler bu durumda büyük yalnızlık duygusu yaşamaktadır. Bu sosyal yalnızlık önemli derecede stres ve melankolik ruh haline sebep olmaktadır

(Bandyopadhyay ve diğeri, 2010). Anneler; anneliğın getirdiği çeşitli zorluk ile birlikte göçün getirdiği dil sıkıntısı, ırkçılık, ayrımcılık, ekonomik sıkıntılar, sağlık sorunları; ayrıca bu sıkıntılarla baş edebilmede yetersizlik hissetme ve sosyal yalnızlık duyguları yaşayabilmektedir (Greig 2003, Liamputtong and Naksook, 2003). Genellikle doğum sonrası dönemde yeni bir role adapte olmaya çalışan göçmen bir kadının sosyal izolasyon yaşaması, psikososyal sorunlarla karşılaşma olasılığını artırmakta ve annelik görevlerini yerine getirememesine etken olabilmektedir (Greig, 2003). Bandura'nın öz yeterlik ile ilgili yaptığı açıklamalar ile oluşturduğu tabloya uyumlu olarak annelik ya da ebeveynlik öz yeterliği çoğu araştırmada değişik versiyonlarda tanımlanmıştır.

Ebeveyn öz yeterliğinin, ebeveynlerin; anne baba rollerini bilgili ve etkin olarak idame etmeleri ve buna dair umutlarının (Teti ve Gelfand, 1991), çocuklarının hal ve hareketlerinde ve bütün gelişim evrelerinde olumlu etki yaratabilmelerine ait düşünceleri (Coleman, 1998), kendilerini anne baba rollerinde donanımlı hissetme anlamlarında tanımlar ortaya çıkarılmıştır (Hassall, Rose ve McDonald, 2005). Yapılan akademik çalışmalarda; incelenen konu ile ilgili makalelerde kavram analizi çalışmalarında, ebeveyn öz yeterliği kavramının kullanım biçimlerine ve niteliklerine dair yaptıkları çalışmaların; kavram ile ilgili bileşenlerin saptanması ile ebeveyn öz yeterliği tanımlamışlardır. Böylece, tanımlanan ebeveyn öz yeterliği, "anne babanın çocuğunun koruma ve desteklenmesi ilgili birkaç vazifeye bağlı olduğu ve kendi yeteneği ve yeterliliğine ait değer ve görüş" olarak ifade edilmiştir (de Montigny ve Lacharite, 2005, s.378). Çocuğun akademik ve bilişsel gelişiminin desteklenmesinde erken yaşlarda ev ortamında öğrenme şartlarının uygun olmasının önemli olduğu ve üst düzey ebeveyn öz yeterliği olan annelerin çocuklarıyla birlikte oyunlara katılıp her türlü gereksinimlerini karşılamak için istekli olduğu belirlenmiştir (Machida, Taylor ve Kim, 2002). Bandura'nın (1977, 1982, 1997) öz yeterlik yaklaşımına göre yüksek ebeveyn öz yeterlik algısının ebeveynlikle ilgili görevleri üstlenmek konusunda anne babaların kendilerine olan özgüvenlerini, ihtiyaç duyulduğunda ileri seviyede gayret etmelerini, güçlüklerle karşılaştıklarında problem çözümünde istikrarlı olmalarını ve başaramama duygusunu en alt düzeyde yaşamalarını sağlamaya yardımcı olabilmesi yaklaşımın temel amaçlarındandır. Ebeveyn öz yeterliğiyle da hassas, uyarıcı, ceza verici olmayan destek sağlama ve aktif olan ebeveynlik doğrutusunda ilerleyen ve anne baba rollerini benimseyip uyum sağlama becerileri arasında ilişki olduğu gösterilmiştir (Coleman, 1998). Annelerin; yaşamlarında var olan bazı özelliklerin ve maruz bırakıldıkları bir takım problemlerin ebeveynlik öz yeterlik düzeylerine etki edip, bunun ile birlikte çocuklarda birkaç sıkıntının oluşabileceği ve bu sıkıntı problemin anneler tarafından daha negatif bir şekilde algılanmaya meyilli olunduğu

belirtilmektedir (Hassall, Rose ve McDonald, 2005; Scheel ve Rieckmann, 1998; Seybold, Fritz ve MacPhee, 1991). Annelik stresi ve depresyonun, annelerin algıladıkları ebeveynlik öz yeterliklerine etkide bulunarak, bebeklerin davranış problemleriyle baş etmede güçlük yaşadıkları ifade edilmiştir (Anthony ve diğerleri, 2005; Bor ve Sanders, 2004; Hastings ve Brown, 2002; Maniadaki ve diğerleri, 2005; Teti ve Gelfand, 1991).

Bu çalışmada çocuğu 5-12 yaş aralığında olan Türkiye'deki göçmen Suriyeli annelerin çocuk eğitimi yeterliliği düzeylerini incelemek ve farklı değişkenlere göre çocuk eğitimi yeterliliğinin farklılık gösterip göstermediğini araştırmaktır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- Çocuğu 5-12 yaş aralığında olan Türkiye'deki göçmen Suriyeli annelerin çocuk eğitimi yeterlilik düzeyleri nasıldır?
- Çocuğu 5-12 yaş aralığında olan Türkiye'deki göçmen Suriyeli annelerin çocuk eğitimi yeterliliği; annelerin yaşı, eğitim durumu, çocuk sayısı ve çocuğun kaldığı kişiler değişkenlerine göre farklılık göstermekte midir?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Araştırma, tarama modelinde planlanmış olup, betimsel niteliktedir. Tarama modeli, araştırılan konu hakkındaki verileri etkileme ve değiştirme amacı gütmeyen şu anda ve ya geçmişte yaşanmış olay ve durumları tanımlamayı ve betimlemeyi amaçlayan araştırma modelidir (Karasar, 2013).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Mardin ilinde yaşayan Suriyeli anneler oluştururken, Türkçe okuryazar ve çalışmaya katılmaya istekli olan anneler içerisinde seçkisiz örnekleme yöntemiyle seçilen 5-12 yaş arasında çocuğa sahip 130 anne araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Tablo 1 incelendiğinde katılımcı annelerin %49.2'si 20-30 yaş aralığında, %7.7'si 51 yaş ve üzerindedir. Annelerin %40.9'u ortaokul, %10'u ilkokul mezunudur. Araştırmaya katılan annelerin çocuklarının %85.4'ünün anne ve babaları ile birlikte yaşadıkları görülmüştür. %3.8'i sadece anneleri ile birlikte yaşamaktadır. Annelerin %43.8'i 4 ve üzeri sayıda çocuğa sahipken; %16.9'u tek çocuğa sahiptir.

Tablo 1. Annelerin demografik özelliklerine göre dağılımı

		n	%
Yaş	20-30	64	49.2
	31-40	38	29.2
	41-50	18	13.8
	51 ve üzeri	10	7.7
Eğitim Durumu	Okuryazar değil	19	14.6
	İlkokul	13	10.0
	Ortaokul	53	40.8
	Lise	27	20.8
	Üniversite	17	13.1
Çocuğun Birlikte Yaşadığı Kişiler	Anne	5	3.8
	Anne ve baba	111	85.4
	Diğer (teyze vb.)	14	10.8
Ailedeki çocuk sayısı	1	22	16.9
	2	27	20.8
	3	24	18.5
	4 ve üzeri	57	43.8
Toplam		130	100

Veri Toplama Araçları

Genel Bilgi Formu'nda, annelere ait yaş, eğitim durumu, çocuğun birlikte yaşadığı kişiler ve ailedeki çocuk sayısı bilgilerine yönelik sorular yer almaktadır.

Çocuk Eğitimi Yeterliği Ölçeği (ÇEYÖ)

Araştırma için Yeşil, R., Aslander, M., Sahan, E. (2018) tarafından ebeveynlerin çocuk eğitimi yeterlik düzeylerini ölçmek amacı ile geliştirilen "Çocuk Eğitimi Yeterliği Ölçeği" kullanılmıştır. ÇEYÖ 37 madde ve 5 faktörden oluşan 0 (Hiçbir Zaman) – 4 (Her Zaman) şeklinde derecelendirilen 5'li likert tipi bir ölçektir. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 144, en düşük puan ise 0'dir. Ölçeğin alt boyutlarını Sorumluluk Kazandırma (11 madde), İletişim-Etkileşim (11 madde), Çocuğu Tanıma (8 madde), Çocuğu Geliştirme (4 madde) ve Çocuğu Yönlendirme (3 madde) oluşturmaktadır (Yeşil, R., Aslander, M., Sahan, E., 2018). ÇEYÖ'nin KMO değeri 0,942; Bartlett testi değerleri χ^2 : 8419,017; sd: 666; $p < 0,001$ olarak belirlenmiştir. Ölçekteki maddeler genel varyansın %52,9'unu açıklamaktadır. Maddelerin ayırt edicilik güçleri ve madde-toplam korelasyonlarının tamamı anlamlıdır ($p < 0,001$). Ölçeğin genel Cronbach alpha güvenirlik katsayısı 0,922'dir (Yeşil, R., Aslander, M., Sahan, E., 2018).

Verilerin Analizi

Elde edilen verilerin analizi SPSS 24 paket programı yardımıyla gerçekleştirilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde bağımsız değişkenler için betimsel istatistik hesaplamaları yapılmıştır. Annelerin çocuk eğitimi yeterliliği, annelerin yaşına, çocuğun kaldığı kişilere, annenin eğitim durumuna ve çocuk sayısına göre farklılık gösterip göstermediği tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile analiz edilmiştir. Anlamlı çıkan F değeri için, farkın hangi grupların ortalamalarından kaynaklandığını belirlemek için de tukey HSD testi kullanılmıştır.

BULGULAR

Bu çalışmada elde edilen bulgular aşağıda yer almaktadır.

Tablo 2. Annelerin ÇEYÖ alt boyut puanlarının dağılımı

ÇEYÖ (n=130)	Min-Max	Ort±SD
Sorumluluk Kazandırma	17-44	33.79±4.71
İletişim-Etkileşim	13-44	32.93±6.13
Çocuğu Tanıma	9-32	24.84±4.26
Çocuğu Geliştirme	3-16	10.49±2.91
Çocuğu Yönlendirme	0-13	7.65±3.34

Tablo 2 incelendiğinde; Çocuk Eğitimi Yeterliliği Ölçeği (ÇEYÖ) alt boyutlarına ilişkin puanların dağılımı görülmektedir. Araştırmaya dâhil edilen annelerin Sorumluluk kazandırma alt boyutuna ilişkin puanları 17-44 arasında değişmekte olup, ortalaması 33.79±4.71'dir. İletişim-etkileşim alt boyut puanına ilişkin puanları 13-44 arasında değişmekte olup, ortalaması 32.93±6.13'tür. Çocuğu tanıma alt boyutuna ilişkin puanları 9-32 arasında değişmekte olup, ortalaması 24.84±4.26'dır. Çocuğu geliştirme alt boyut puanları 3-16 arasında değişmekte ve ortalaması 10.49±2.91 olarak hesaplanmıştır. Çocuğu yönlendirme alt boyutuna ilişkin puanların 0-33 arasında değişmekte olduğu ve ortalamasının 7.65±3.34 olduğu saptanmıştır.

Tablo 3. Çocuk eğitimi yeterliliği ölçeği puanlarının yaşa göre betimsel istatistikleri

Alt Boyutlar	Yaş	N	$\bar{X}$	S
Sorumluluk Kazandırma	20-30	63	33.71	5.07
	31-40	38	33.68	4.72
	41-50	18	34.55	4.09
	51 ve üzeri	11	33.40	3.74
İletişim-Etkileşim	20-30	63	33.44	5.77
	31-40	38	32.15	7.27
	41-50	18	33.05	5.78
	51 ve üzeri	11	32.50	4.57

Çocuğu Tanıma	20-30	63	24.61	4.36
	31-40	38	25.42	4.41
	41-50	18	25.00	4.36
	51 ve üzeri	11	23.80	2.78
Çocuğu Geliştirme	20-30	63	11.06	2.68
	31-40	38	9.62	3.07
	41-50	18	10.38	3.38
	51 ve üzeri	11	10.30	2.40
Çocuğu Yönlendirme	20-30	63	8.15	3.30
	31-40	38	7.02	3.30
	41-50	18	7.88	3.16
	51 ve üzeri	11	6.40	3.86

Tablo 3 incelendiğinde; annelerin yaşa göre çocuk eğitimi yeterliğine ilişkin puan ortalamaları arasında farklar görülmektedir. Bu farkların anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi Testi sonuçları Tablo 4'te özetlenmiştir.

Tablo 4. Annelerin çocuk eğitimi yeterliliği ölçeği alt boyut puanlarının yaşa göre tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi sonuçları

Alt Boyutlar	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Sorumluluk Kazandırma	Gruplar arası	12.848	3	4.283	0.189	0.904
	Gruplar içi	2833.912	125	22.671		
	Toplam	2846.760	128			
İletişim-Etkileşim	Gruplar arası	41.451	3	13.817	0.361	0.781
	Gruplar içi	4784.053	125	38.272		
	Toplam	4825.504	128			
Çocuğu Tanıma	Gruplar arası	27.179	3	9.060	0.493	0.688
	Gruplar içi	2295.720	125	18.366		
	Toplam	2322.899	128			
Çocuğu Geliştirme	Gruplar arası	49.418	3	16.473	1.978	0.121
	Gruplar içi	1040.830	125	8.327		
	Toplam	1090.248	128			
Çocuğu Yönlendirme	Gruplar arası	47.834	3	15.945	1.440	0.234
	Gruplar içi	1395.589	126	11.076		
	Toplam	1443.423	128			

Tablo 4'te annelerin yaşa göre çocuk eğitimi yeterliğine ilişkin puan ortalamalarının anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) tekniği uygulanmıştır. Yapılan analiz sonucunda yaş değişkenine göre fark tüm alt boyutlarda istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur ($p>0,05$). Bu sonuca göre, annelerin çocuk eğitimi yeterliğinin yaşa göre farklılaşmadığını söylemek mümkündür.

Tablo 5. Çocuk eğitimi yeterliliği ölçeği puanlarının anne eğitim durumuna göre betimsel istatistikleri

Alt Boyutlar	Anne Eğitim Durumu	N	$\bar{X}$	S
Sorumluluk Kazandırma	Okuryazar değil	19	32.78	4.46
	İlkokul	13	30.53	5.88
	Ortaokul	52	34.42	4.73
	Lise	27	33.96	4.59
	Üniversite	17	34.94	3.09
İletişim-Etkileşim	Okuryazar değil	19	31.57	5.55
	İlkokul	13	29.30	6.60
	Ortaokul	52	33.84	6.36
	Lise	27	33.77	5.43
	Üniversite	17	33.37	6.18
Çocuğu Tanıma	Okuryazar değil	19	24.10	3.28
	İlkokul	13	20.66	6.62
	Ortaokul	52	25.71	4.17
	Lise	27	25.11	3.75
	Üniversite	17	25.58	2.47
Çocuğu Geliştirme	Okuryazar değil	19	8.73	2.95
	İlkokul	13	10.46	2.90
	Ortaokul	52	11.11	3.09
	Lise	27	10.51	2.29
	Üniversite	17	10.52	2.80
Çocuğu Yönlendirme	Okuryazar değil	19	4.78	3.04
	İlkokul	13	7.92	3.22
	Ortaokul	52	8.09	3.28
	Lise	27	7.85	3.58
	Üniversite	17	9.05	1.81

Tablo 5 incelendiğinde; annelerin eğitim durumuna göre çocuk eğitimi yeterliliğine ilişkin puan ortalamaları arasında farklar görülmektedir. Bu farkların anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi Testi sonuçları Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Annelerin çocuk eğitimi yeterliliği ölçeği alt boyut puanlarının anne eğitim durumuna göre tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi sonuçları

Alt Boyutlar	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Sorumluluk Kazandırma	Gruplar arası	200.507	4	50.127	2.354	0.058	
	Gruplar içi	2618.985	123	21.293			
	Toplam	2819.492	127				
İletişim-Etkileşim	Gruplar arası	272.320	4	68.080	1.849	0.124	
	Gruplar içi	4528.610	123	36.818			

	Toplam	4800.930	127				
	Gruplar arası	271.474	4	67.868			
Çocuğu Tanıma	Gruplar içi	2047.995	123	16.650	4.076	0.004*	Ortaokul/İlkokul
	Toplam	2319.469	127				
	Gruplar arası	78.793	4	19.698			
Çocuğu Geliştirme	Gruplar içi	1011.199	123	8.221	2.396	0.054	
	Toplam	1089.992	127				
	Gruplar arası	201.709	4	50.427			Ortaokul/Okuryazar değil
Çocuğu Yönlendirme	Gruplar içi	1238.958	123	9.992	5.047	0.001*	Üniversite/Okuryazar değil
	Toplam	1440.667	127				

Tablo 6'da annelerin anne eğitim durumuna göre çocuk eğitimi yeterliğine ilişkin puan ortalamalarının anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) tekniği uygulanmıştır. Yapılan Tukey HSD çoklu karşılaştırma analizi sonucunda anne eğitim durumu değişkenine göre çocuğu tanıma ve çocuğu yönlendirme alt boyut puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu ($p < 0,05$) saptanmıştır. Farkların hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için Tukey HSD çoklu karşılaştırma tekniği kullanılmıştır. *Çocuğu tanıma* alt boyutunda ortaokul mezunu annelerin ilkököl mezunu annelere göre çocuk eğitimi yeterliği ortalamalarının anlamlı düzeyde yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. *Çocuğu yönlendirme* alt boyutunda ortaokul ve üniversite mezunu annelerin okuryazar olmayan annelere göre çocuk eğitimi yeterliği ortalamalarının anlamlı düzeyde yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

Tablo 7. Çocuk eğitimi yeterliliği ölçeği puanlarının çocuğun birlikte yaşadığı kişiye göre betimsel istatistikleri

Alt Boyutlar	Çocuğun		N	$\bar{X}$	S
	birlikte yaşadığı kişi (ler)				
Sorumluluk Kazandırma	Anne		5	30.80	2.48
	Anne ve baba		110	34.04	4.73
	Diğer (teyze vb.)		15	32.92	4.96
İletişim-Etkileşim	Anne		5	31.80	4.38
	Anne ve baba		110	33.30	6.12
	Diğer (teyze vb.)		15	30.50	6.56
Çocuğu Tanıma	Anne		5	23.20	2.04
	Anne ve baba		110	25.10	4.16
	Diğer (teyze vb.)		15	23.35	5.27
Çocuğu Geliştirme	Anne		5	11.20	1.92

	Anne ve baba	110	10.41	2.85
	Diğer (teyze vb.)	15	10.85	3.71
	Anne	5	7.20	4.32
Çocuğu Yönlendirme	Anne ve baba	110	7.62	3.19
	Diğer (teyze vb.)	15	8.07	4.30

Tablo 7 incelendiğinde; çocukların kaldığı kişilere göre annelerin çocuk eğitimi yeterliğine ilişkin puan ortalamaları arasında farklar görülmektedir. Bu farkların anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi Testi sonuçları Tablo 8’de özetlenmiştir.

Tablo 8. Annelerin çocuk eğitimi yeterliliği ölçeği alt boyut puanlarının çocukların birlikte yaşadığı kişilere göre tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi sonuçları

Alt Boyutlar	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Sorumluluk Kazandırma	Gruplar arası	62.258	2	31.129	1.409	0.248
	Gruplar içi	2784.501	126	22.099		
	Toplam	2846.760	128			
İletişim-Etkileşim	Gruplar arası	104.104	2	52.052	1.389	0.253
	Gruplar içi	4721.400	126	37.471		
	Toplam	4825.504	128			
Çocuğu Tanıma	Gruplar arası	52.194	2	26.097	1.448	0.239
	Gruplar içi	2270.705	126	18.021		
	Toplam	2322.899	128	2.485		
Çocuğu Geliştirme	Gruplar arası	4.970	2	8.613	0.289	0.750
	Gruplar içi	1085.278	126			
	Toplam	1090.248	128	1.793		
Çocuğu Yönlendirme	Gruplar arası	3.586	2	11.337	0.258	0.854
	Gruplar içi	1439.837	126			
	Toplam	1443.423	128			

Tablo 8’te çocukların kaldığı kişilere göre annelerin çocuk eğitimi yeterliğine ilişkin puan ortalamalarının anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) tekniği uygulanmıştır. Yapılan analiz sonucunda çocuğun kaldığı kişi değişkenine göre fark tüm alt boyutlarda istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur ($p>0,05$). Bu sonuca göre, annelerin çocuk eğitimi yeterliğinin çocukların kaldığı kişilere göre farklılaşmadığını söylemek mümkündür.

Tablo 9. Çocuk eğitimi yeterliliği ölçeği puanlarının çocuk sayısına göre betimsel istatistikleri

Alt Boyutlar	Çocuk Sayısı	N	$\bar{X}$	S
Sorumluluk Kazandırma	1	22	34.95	3.87
	2	26	33.42	5.76
	3	24	33.33	4.76

	4 ve üzeri	58	33.71	4.51
İletişim-Etkileşim	1	22	33.71	4.85
	2	26	33.44	6.55
	3	24	31.41	6.59
	4 ve üzeri	58	33.05	6.20
Çocuğu Tanıma	1	22	25.54	2.95
	2	26	23.80	5.10
	3	24	23.79	4.70
	4 ve üzeri	58	25.49	3.98
Çocuğu Geliştirme	1	22	11.63	2.49
	2	26	11.11	2.65
	3	24	9.16	3.40
	4 ve üzeri	58	10.32	2.78
Çocuğu Yönlendirme	1	22	8.54	2.97
	2	26	8.48	3.40
	3	24	6.79	3.67
	4 ve üzeri	58	7.28	3.23

Tablo 9 incelendiğinde; çocuk sayısına göre annelerin çocuk eğitimi yeterliğine ilişkin puan ortalamaları arasında farklar görülmektedir. Bu farkların anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi Testi sonuçları Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10. Annelerin çocuk eğitimi yeterliliği ölçeği alt boyut puanlarının çocuk sayısına göre tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi sonuçları

Alt Boyutlar	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
				1			
Sorumluluk Kazandırma	Gruplar arası	38.617	3	12.872	0.573	0.634	
	Gruplar içi	2808.143	125	22.465			
	Toplam	2846.760	128				
İletişim-Etkileşim	Gruplar arası	75.876	3	25.292	0.666	0.575	
	Gruplar içi	4749.628	125	37.997			
	Toplam	4825.504	128				
Çocuğu Tanıma	Gruplar arası	89.202	3	29.734	1.664	0.178	
	Gruplar içi	2233.697	125	17.870			
	Toplam	2322.899	128				
Çocuğu Geliştirme	Gruplar arası	82.943	3	27.648	3.431	0.019*	Bir/Üç
	Gruplar içi	1007.305	125	8.058			
	Toplam	1090.248	128				
Çocuğu Yönlendirme	Gruplar arası	61.761	3	20.587	1.877	0.137	
	Gruplar içi	1381.662	125	10.966			
	Toplam	1443.423	128				

Tablo 10'da annelerin çocuk sayısına göre çocuk eğitimi yeterliğine ilişkin puan ortalamalarının anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) tekniği uygulanmıştır. Yapılan Tukey HSD analizi sonucunda çocuk sayısı değişkenine göre çocuğu geliştirme alt boyut

puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu ($p<0,05$) saptanmıştır. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için Tukey HSD çoklu karşılaştırma tekniği kullanılmıştır. *Çocuğu geliştirme* alt boyutunda bir çocuğa sahip olan annelerin üç çocuğa sahip annelere göre çocuk eğitimi yeterliği ortalamalarının anlamlı düzeyde yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Farklı kültürlere sahip olup ortak noktada bir araya gelen bireylerin, kültürel uyum sorunları da ortaya çıkmaktadır. Göçün akabinde geçmişleri farklı olan bireyler yerleşik durumda olan bireyler ile birlikte dil, din, gelenek ve kültür gibi çeşitli değişkenlere maruz kalmışlardır (Aksoy, 2012). Araştırma sonuçları, annelerin çocuk eğitimi yeterliğinin annelerin yaşına ve çocuğun kaldığı kişilere göre farklılaşmadığını ortaya koymuştur. Goetting (1986) annenin yaşının artıkça ebeveynlikten elde ettiği doyumunda arttığını öne sürmüştür. Ayrıca Conrad (1990)'ın 50 anneyle yapmış olduğu çalışmada yaşça büyük annelerin daha genç annelere göre çocuk bakımında ve ortaya çıkan problemleri yönetmede daha etkili stratejiler geliştirdiklerini bulmuştur. Buna zıt olarak, Coleman ve Karreker (2003) ve Tarkka (2003) ebeveyn öz yeterliliği ve anne yaşı arasında negatif kolarasyon olduğunu ortaya koymuşlardır. Ancak, yukarıda belirtildiği gibi çalışmamızda annelerin çocuk eğitimi yeterliğinin yaşa göre farklılaşmadığı ortaya çıkmıştır. Kendall ve Bloomfield (2005)'in 22-52 yaşları arasında bulunan 58 anneyle yaptıkları çalışmada farklı sayıda çocuk sayısına sahip aileler arasında çocuk eğitimi yeterliliği açısından anlamlı farklılıklar bulunamamıştır. Benzer şekilde, Seçer, Çeliköz ve Yaşa (2008)'nın çocukları anaokuluna giden 304 anneyle yaptıkları çalışmada, annelerin ilk ebeveyn olma yaşlarına göre ebeveynliğe yönelik tutumlarında anlamlı bir farklılaşma olmadığını ortaya koymuşlardır. Ebeveynler arası annelerin yeterlilikleriyle ilgili pozitif bir ilişkisi vardır. Ancak, problemler evlilikler veya sosyal destek eksiklikleri durumlarında anne yeterliliklerinin olumsuz bir şekilde etkilendiği görülmüştür (Cutrona ve Troutman, 1986). Türkiye'de yaşayan göçmen Suriyeli annelerin çocuk eğitimi yeterliliği konusu ile ilgili olarak; göç eden kadınlarda, göç ile beraber çok kültürlülüğün artması nedeniyle uyum sorunlarının yaşanması söz konusu olmuştur. Uyum sorunlarının başında dil engeli gelmektedir (Taşçı-Duran ve diğerleri, 2012). Evli olmak, bir eş ile destekleyici bir ilişkiye sahip olmak ve evlilik kalitesi, daha yüksek öz yeterlik ve yetkinliğe neden olmaktadır (Porter ve Hsu, 2003). Bunun yanı sıra; Suriyeli göçmen ailelerde evin erkeği çalışmak için aileden uzaklaşmış ise, çocuklarıyla bir başına kalan kadınlar çocukların kontrolünü tam anlamıyla sağlayamamaktadır. Eşinden de ekonomik destek görememektedir (Güneş, 2006). Bundan dolayı, zor şartlarla mücadele etmek

zorunda kalan özellikle anneler çocuk eğitimi ile yeterince ilgilenememekte veya yeterli donanıma sahip olamamaktadır. Anne eğitim durumu değişkenine göre çocuğu tanıma ve çocuğu yönlendirme alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olduğu ($p<.05$) saptanmıştır. Araştırmamızda annelerin anne eğitim durumuna göre çocuk eğitimi yeterliğine ilişkin *Çocuğu tanıma* alt boyutunda ortaokul mezunu annelerin ilkökul mezunu annelere göre çocuk eğitimi yeterliği ortalamalarının anlamlı düzeyde yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. *Çocuğu yönlendirme* alt boyutunda ortaokul ve üniversite mezunu annelerin okuryazar olmayan annelere göre çocuk eğitimi yeterliği ortalamalarının anlamlı düzeyde yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Coleman ve Karraker (2000) eğitim düzeyi yüksek annelerin eğitim düzeyi daha düşük annelere göre yetkinlik inançlarının daha fazla olduğunu belirtmiştir. Benzer şekilde Cutrona ve Troutman (1986) da annelerin eğitim düzeylerinin artıkça yetkinlik algılarının da yükseldiğini ifade etmiştir. Kendall ve Bloomfield (2005) iyi eğitilmiş annelerin ebeveynlik rolünde daha düşük seviyede eğitim düzeyine sahip ve eğitimlerini genç yaşta tamamlamış uzun süredir çalışan annelere göre daha yeterli olduğu görülmüştür. Bireyi ve de çocuğu tanıma, kişinin bir bütün açısından onu diğer bireylerden ayıran özelliklere ne ölçüde sahip olduğunu ortaya çıkarmaya ve bu özellikleri geliştirmeye olanak sağlar (Yeşilyaprak, Güngör, Kurç., 1996). Çocuğu yönlendirme, bireyin yetişkinler tarafından ilgi, alaka ve yeteneklerine göre yönlendirilmeleridir (İrfan, 2011). Aynı zamanda göçe maruz kalan çocukların uyum, akademik performansları, ailenin ilgisiz olma hali, ailedeki bireylerin sayısı, ders çalışma ortamının bulunmaması, ailenin eğitim ile ilgili bilinçsizliği, ailenin sosyo-ekonomik durumundan dolayı çocukların ruh hallerinin bozulması gibi sorunlar çocuğun eğitim hayatını etkilemektedir (Kaştan, 2015). Çocuk sayısı değişkenine göre ise çocuğu geliştirme alt boyut puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu ($p<.05$) saptanmıştır. Çocuğu geliştirme alt boyutunda bir çocuğa sahip olan annelerin üç çocuğa sahip annelere göre çocuk eğitimi yeterliği ortalamalarının anlamlı düzeyde yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Bandura (1995) öz yeterliğinin geçmiş başarılar ve deneyimlerle arttığını belirtmiştir. Buna göre, daha önce ebeveynlik görevlerini yapmış olan kadınlar, bu görevleri tekrar yerine getirmede kendilerini daha başarılı hissederler (Bryanton ve diğerleri, 2008). Khorsandi ve diğerleri (2008), Ip, Chan ve Chien (2005) ve Yurtsever Kılıçgün (2017)'ün yapmış oldukları çalışmalarda çocuk sayısı ile öz-yeterlilik arasında anlamlı fark bulunamamıştır.

KAYNAKÇA

- Aksoy, Z. (2012). *Uluslararası göç ve kültürlerarası iletişim*, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 5(20), 292-303
- Anthony, L. G., Anthony, B. J., Glanville, D. N., Naiman, D. Q., Waanders, C., & Shaffer, S. (2005). *The relationship between parenting stress, parenting behaviour and preschoolers' social competence and behaviour problems in the classroom*. *Infant and Child Development* 14, 133-154.
- Bandyopadhyay M, Small R, Watson LF, Brown S. (2010). *Life with a new baby: How do immigrant and Australianborn women's experiences compare?* *Aust N ZJPublic Health*, 34:412–421.
- Bryanton, J., Gagnon, A. J., Hatem, M., & Johnston, C. (2008). *Predictors of early parenting self-efficacy: Results of a prospective cohort study*. *Nursing Research*, 57(4), 252-259.
- Coleman, P. K. (1998). *Maternal self-efficacy beliefs as predictors of parenting competence and toddlers' emotional, social, and cognitive development*. Unpublished doctoral dissertation, the Eberly College of Arts and Sciences. West Virginia University, Morgantown.
- Coleman, P.K. & Karraker, K. H. (2000). *Parenting self-efficacy among mothers of school-age children: Conceptualization, measurement, and correlates*. *Family Relations*, 49, 13-24.
- Coleman, P. K., & Karraker, K. H. (2003). *Maternal self-efficacy beliefs, competence in parenting, and toddlers' behavior and developmental status*. *Infant Mental Health Journal*, 24, 126-148.
- Conrad, 9. (1990). *Using self-efficacy theory to explain maternal confidence during toddlerhood*. Yayınlanmamış doktora tezi, University of Illinois at Chicago, Chicago.
- Cutrona, C. E., & Troutman, B. R. (1986). *Social support, infant temperament, and parenting self efficacy: a mediational model of postpartum depression*. *Child Development*, 57(6), 1507-1518
- De Montigny, F., & Lacharite, C. (2005). *Nursing theory and concept development or analysis perceived parental efficacy: Concept analysis*. *Journal of Advanced Nursing*, 49(4), 387-396.
- Güneş, F. (2006). *Göç, yoksulluk ve sosyal politika*, İktisadi Araştırmalar Vakfı, Erişim Adresi: <http://www.iav.org.tr/yonetim/dosya/seminer/adanagoc3.pdf>
- Goetting, A. (1986). *Parental satisfaction*. *Journal of Family Issues*, 7, 83-109.
- Greig F (2003). *Babies, bonds and boundaries: a study of maternity among Vietnamese-Australian women in Melbourne*. (Mastersthesis). Melbourne, University of Melbourne.

- Hassall, R., Rose J., & McDonald, J. (2005). *Parenting stress in mothers of children with an intellectual disability: the effects of parental cognitions in relation to child characteristics and family support*. Journal of Intellectual Disability Research, 49(6), 405-418.
- Ip, W., Chan, D. and Chien, W. (2005). *Chinese version of the Childbirth Self-efficacy Inventory*. Journal of Advanced Nursing, 51(6), pp.625-633.
- İrfan, O. (2011). *Kurumsal eğitimcinin el kitabı: eğitim öncesi, eğitim anı, eğitim sonrası*. Cinius Yayınları. İstanbul
- Kaştan, Y. (2015). *Türkiye’de göç yaşamış çocukların eğitim sürecinde karşılaşılan problemler*. Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi, 2(4).
- Kendall, S., & Bloomfield, L. (2005). *Developing and validating a tool to measure parenting self-efficacy*. Journal of Advanced Nursing, 51(2), 174–181.
- Khorsandi, M., Ghofranipour, F., Faghizadeh, S., Hidarnia, A., Akbarzadeh Bagheban, A. ve Aguilar-Vafaie, M. (2008). *Iranian version of childbirth self-efficacy inventory*. Journal of Clinical Nursing, 17(21), 2846-2855.
- Machida, S., Taylor, A. R., & Kim, J. (2002). *The role of maternal beliefs in predicting home learning activities in Head Start families*. Family Relations, 51, 176-184.
- Measham, T.,Jaswant, G., Rousseau, C., Pacione, L., Blais-McPherson, M. ve Nadeau, L. (2014).*Refugee, children and their,families:Supporting psychological wellbeing and positive adaptation following migration*. Health Care,44, 208-215.
- Porter, C. L., Hsu, H. C. (2003). *First-time mothers’ perceptions of efficacy during the transition to motherhood: Links to infant temperament*. Journal of Family Psychology, 17(1), 54-64.
- Seçer, Z. , Çeliköz, N. , Yaşa, S. (2008). *Okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların annelerinin ebeveynliğe yönelik tutumları*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 19, 413–428
- Tarkka MT. (2003). *Predictors of maternal competence by first-time mothers when the child is 8 months old*. Journal of Advanced Nursing. 41(3), 233-240.
- Taşçı Duran, E., Okçay, H. (2012). *Etnik iletişim kadın sağlığını nasıl etkiliyor?*, SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi. 25, 251-257.
- Teti, D. M., & Gelfand, D. M. (1991). *Behavioral competence among mothers of infants in the first year: the mediational role of maternal self-efficacy*. Child Development, 62, 918-929.
- Yeşilyaprak, B., Güngör, A. ve Kurç, G. (1996). *Eğitsel ve mesleki rehberlik*. 2. Baskı, Varan Matbaacılık, Ankara.
- Yurtsever Kılıçgün, M. (2017). *Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden Çocukların Annelerinin Öz Yeterlilik Durumlarının İncelenmesi*. Uluslararası Eğitim Yönetimi Forumu (EYFOR 8), Ankara.

Extended Abstract

People are being obliged to leave their countries due to various reasons. Wars and natural disasters are foremost among those. Many people in our country have become asylum seekers due to civil war in Syria erupted as a result of the Arab Spring in 2011. The majority of the traumatic incidents exposed by the individuals in the countries they immigrated constitutes pre-immigration factors such as remaining separate of their beloved ones and things they left behind. Especially women in Asian societies such as Korea, Vietnam and Philippines live together with the families of their spouses while raising their children. Thus, in case of an obligation to immigrate, mothers with babies do experience a substantial sense of loneliness in certain circumstances. Mothers, in addition to various challenges of motherhood, experience certain distresses and problems caused by language barrier, racism, discrimination, economic difficulties, health problems resulting from immigration and furthermore, certain senses such as insufficiency and social break-off phenomenon. It is identified that appropriate and convenient learning conditions at home in early ages are highly significant for supporting the academic and cognitive development of the child and mothers with high level of parent self-efficacy are enthusiastic and willing to participate in the games with their children and fulfill all sorts of requirements thereof. It is further stated that certain attributes existing in and certain problems they have been exposed to in the lives of mothers did have influence on their self-efficacy levels and this condition may lead to certain problems and distresses in the children and such distresses are tend to be perceived negatively by mothers. The environment and family factor of the child are significant key factors in the development of the child. Mother, therefore, have a substantial place in child development. Duly realization and fulfillment of motherhood-related responsibilities and obligations and organization ability are defined as parent self-efficacy. The capacity of the parents with respect to child care and raising, their beliefs, judgements vary based on their cultures. In this study, it is aimed to review and study the levels of self-efficacies and competences related to child education of the immigrant Syrian mothers with the children between the ages of 5 and 12, living in Turkey. The study is designed in survey model and in descriptive qualification. The population of the research is consisted of the Syrian mothers living in Mardin province, while 130 mothers with children aged 5-12, selected by randomized sample method among the mothers able to speak Turkish and willing to participate in the study constitute the sample of the research. When Table-1 is reviewed, 49.2% of participant mothers are in the age interval between 20-30 and 7.7% are 51 years old and above. 40.9% of mothers are middle school graduates while 10% are elementary school graduates. It is revealed that 85.4%

of the children of the participant mothers live with their parents. 3.8% live only with their mothers. While 43.8% of mothers do have 4 or more children, 16.9% have a single child. Data of the research is collected by means of "General Information Form" and "Child Education Competence Scale (ÇEYO)". Data acquired by the research is assessed by SPSS 24.0 package software and one way variance analysis (ANOVA) and Turkey HSD test were utilized for the analysis of the data. The one way analysis of variance (ANOVA) was utilized to determine whether the mothers' competency for the child education differed based on the age of the mothers, the people with whom the child was cohabiting, the mother's educational status and the number of children. For the significant F values, Turkey HSD test was applied for the purpose of identifying the means of groups causing the difference. The outcomes of the research have revealed that child education competency did not differ based on the ages of mothers and the individuals that the children cohabit. It is identified that there is a statistically significant difference in the means of sub-dimension scores based on the variable of the number of children and in the means of sub-dimension scores for child familiarization and child guidance based on the variable of educational background of the mother.
